

STRESZCZENIE PRACY DOKTORSKIEJ PT:

Metody i formy aktywizujące młodzież licealną w toku lekcji religii. Studium teoretyczno-empiryczne

Metody i formy aktywizujące są nieodłącznym elementem procesu kształcenia. Dotyczy to również nauczania religii. Wciąż ulegają one doskonaleniu, czego wyrazem są prace nad opracowaniem nowej podstawy programowej, a co za tym idzie, nowych programów i podręczników edukacji religijnej. Ewaluuje również metodyka nauczania religii. Powrót nauczania religii szkół po 1990 roku sprawił, że katecheza ma wypełniać zarówno zadania postawione przez Kościół, jak też wyznaczone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. W związku z tym nastąpił wzrost zainteresowania metodami oraz formami aktywizującymi uczniów podczas lekcji religii. W ślad za tym pojawiło się także pytanie: czy nie zachodzi niebezpieczeństwo przerostu formy nad treścią? Jest ono istotne z punktu widzenia katechezy, która z założenia powinna być wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży oraz dorosłych, obejmującym również systematyczny i uporządkowany przekaz doktryny chrześcijańskiej. Metody i formy aktywizujące w nauczaniu religii mają bardzo duże znaczenie, bowiem to właśnie one decydują o poprawnej i skutecznej edukacji tego przedmiotu. Fachowa wiedza z zakresu teologii oraz filozofii nie są wystarczające. Bardzo ważne staje się nie tylko odpowiednie przygotowanie merytoryczne, ale również znajomość metod oraz form aktywizujących. Tym bardziej, że dzisiejsze szkolnictwo nastawione jest na wszechstronne aktywizowanie ucznia.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. Treścią pierwszego z nich jest specyfika metod aktywizujących młodzież w świetle dydaktyki katechezy. W oparciu o dokumenty Kościoła oraz literaturę przedmiotu zaprezentowano główne założenia aktywizacji, między innymi pojęcia i rodzaje aktywizacji, cele stosowania metod aktywizujących oraz rolę nauczyciela religii i ucznia w ich realizacji. Przedstawiono również podstawowe rodzaje metod stymulujących aktywność uczniów, (metody dyskusyjne, twórczego myślenia, dramowe, plastyczne, biblijne oraz sprawdzające). W kolejnym podrozdziale ukazano funkcje metod aktywizujących w nauczaniu religii takie, jak: stymulowanie aktywności zewnętrznej, motywowanie do wewnętrznego zaangażowania, wzbogacanie osobistych przeżyć i doświadczeń, doskonalenie umiejętności społecznych, czy wdrażanie do samokształcenia. Podsumowanie rozdziału stanowi przedstawienie kryteriów doboru metod aktywizujących młodzież, do których zalicza się czynniki podmiotowe, uwarunkowania środowiskowe oraz bazę materialną szkoły.

W drugim rozdziale przedstawione zostało katechetyczne ujęcie form organizacji aktywności uczniów liceum na lekcji religii, gdzie podjęto takie zagadnienia, jak wyjaśnienia terminologiczne, w ramach których ukazano istotę form organizacji aktywności uczniów oraz ich relację do nauczania-uczenia się oraz form organizacji pracy uczniów. W ramach klasyfikacji form organizacji aktywności uczniów, przedstawiono takie formy, jak praca zbiorowa, grupowa, partnerska oraz indywidualna. W rozdziale tym zaprezentowano również funkcje form organizacji aktywności uczniów (pobudzanie do działania zewnętrznego, rozwijanie motywacji wewnętrznej, poszerzanie wiedzy osobistej i doświadczeń, kształtowanie dojrzałości społecznej) oraz kryteria doboru form organizacji aktywności uczniów (czynniki zewnętrzne, czynniki wewnętrzne oraz tendencje metodyczne w szkole).

W rozdziale trzecim przedstawiono metodologię badań własnych, w ramach której zaprezentowano model badań (charakter i organizacja procedury badawczej), program badań, (przedmiot i cele badań, metoda badań, techniki i narzędzia badawcze, dobór badanych osób oraz problemy i hipotezy badawcze). Ostatnia część rozdziału dotyczy realizacji programu badawczego, gdzie przedstawiono etapy badań, opis terenu badań, charakterystykę badanej populacji, a także opracowanie danych statystycznych.

Kolejne dwa rozdziały poświęcone zostały prezentacji wyników badań empirycznych (analiza opinii respondentów na temat metod aktywizujących młodzież licealną oraz form organizacji aktywności uczniów).

Przedmiotem przedłożonej dysertacji są metody i formy aktywizujące młodzież licealną w toku lekcji religii, aktualnie prezentowane w literaturze pedagogiczno-katechetycznej, zaś głównym celem – empiryczna weryfikacja ich stosowania podczas zajęć.

Badania przeprowadzone zostały w dwóch etapach. Wzięło w nich udział ogółem 402 uczniów: 293 uczniów w 2012 roku oraz 109 w 2016 roku. Do analiz zakwalifikowano jedynie 172 ankiety, co może świadczyć, że respondenci ustosunkowali się niezbyt przychylnie do przeprowadzanego badania. Wśród uczniów ankietowanych w 2012 r., których ankiety zakwalifikowano do dalszego opracowania, było 60 mężczyzn (34,9%) oraz 112 kobiet (65,1 %). W badaniach z 2016 roku odsetek mężczyzn wynosił 31,2%, natomiast kobiet 68,8%. Ogółem kobiety objęte badaniami stanowiły 66,5% badanych, natomiast mężczyźni 33,5%. Jako hipotezę główną przyjęto, że większość respondentów wie, czym są metody i formy aktywizujące uczniów w toku lekcji religii i wyraża przekonanie, że nauczyciele religii je stosują. Hipotezy uzupełniające wiążą się ze zmiennymi niezależnymi jakimi są: płeć i klasa. Założono, że dziewczęta różnią się od chłopców w ocenie metod i

form aktywizujących uczniów w toku lekcji religii oraz opinie na ich temat różnicuje poziom klasy respondentów.

Reasumując stwierdza się, że postawiony w rozprawie problem został rozwiązany, a cel zrealizowany. Zarówno hipoteza główna jak również przyjęte hipotezy pomocnicze potwierdziły się. Podobne badania warto byłoby przeprowadzić w różnych typach szkół oraz różnych miastach i na tej podstawie dokonać analizy porównawczej stosowania metod i form aktywizujących uczniów podczas lekcji religii.

Olga Hanjko